

УДК 357.1“18/19(092):070(477.65)“1914/1915”
DOI <https://doi.org/10.32838/2663-5984/2021/2.12>

Чорний О.В.

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Тимошенко В.Л.

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

ЗАГИБЕЛЬ ТА ШЛЯХ НА БАТЬКІВЩИНУ ГЕНЕРАЛА О. В. САМСОНОВА У ПОВІДОМЛЕННЯХ ЄЛИСАВЕТГРАДСЬКОЇ ГАЗЕТИ «ГОЛОС ЮГА» 1914–1915 РР.

Постать командувача 2-ї російської армії генерала від кавалерії О.В. Самсонова є однією з найвідоміших в історії Першої світової війни. Йому присвячено ряд наукових, науково-популярних та історико-документальних досліджень. Образ генерала втілений в образотворчому мистецтві та в художній літературі. Для багатьох він став символом початку рушення Російської імперії. Нині його життя та військова служба й досі залишаються актуальними для історичної науки, в тому числі і для регіональних студій. В історії Єлисаветграда та Єлисаветградського повіту О.В. Самсонов є доволі знаковою постаттю. У 1896–1904 рр. він був начальником Єлисаветградського кавалерійського училища, при якому воно стало одним із провідних військових навчальних закладів держави, у 1902–1904 рр. очолював гарнізон міста, а також упродовж 1896–1904 рр був гласним Єлисаветградського повітового земства. Поваги до його постаті додає і той факт, що вінцем його служби до початку Першої світової війни стало призначення на посаду Туркестанського генерал-губернатора. Блискача кар'єра генерала закінчилася трагедією в Східній Пруссії в серпні 1914 року, де в ході війни противником була частково знищена 2-а російська армія, якою він командував. Поразка стала причиною самогубства командувача.

Новина про загибель О.В. Самсонова стала справжнім потрясінням для жителів міста і повіту. Єлисаветградська газета «Голос Юга» активно друкувала матеріали про трагічну смерть генерала, про пошуки його тіла, про перевезення останків на Батьківщину, про прощання із земляком на залізничному вокзалі у Єлисаветграді перед похованням у родинній усипальні в с. Якимівці. Саме історії публікації цих матеріалів та сприйняттю трагедії О. В. Самсонова єлисаветградцями присвячене пропоноване дослідження. Стаття підготовлена на основі матеріалів про генерала, що публікувалися газетою «Голос Юга» у 1914–1915 рр.

Ключові слова: О.В. Самсонов, генерал, Перша світова війна, трагедія, газета, публікація, «Голос Юга».

Постановка проблеми. Перша світова війна стала великим потрясінням для європейських держав. Її підсумки значною мірою визначили більшість геополітичних процесів у Європі та світі у ХХ столітті. Один із найбільших конфліктів в історії й досі залишається актуальною проблемою для світової та вітчизняної історичної науки. Останнім часом поряд з вивченням бойових дій, політичних та економічних складників великого військового конфлікту набуває популярності дослідження повсякденного життя людей в умовах війни. На наш погляд, це досить актуальний напрям для пізнання не лише буденної історії простих людей, родин, різних соціальних груп та верств, а й вивчення повсякденної історії окремих

населених пунктів. Комплексний аналіз повсякденного життя сільського та міського населення в роки Першої світової війни у межах окремо взятих регіонів або великих міст дозволяє аргументовано говорити про глибинні причини деяких явищ у межах вітчизняної історії не лише періоду війни, а й Української революції та історії 20-х – 30-х років минулого століття. Те ж саме стосується і регіональних історичних студій.

Цікавими для наукового осягнення в контексті окресленого є резонансні події у ході війни, а також реакція на них пересічних громадян. Саме вони дозволяють визначити ставлення простих людей до подій, що мають довгострокові наслідки або ж заставляють замислитися над сутністю

буття. Для прикладу, важливим складником порушеної проблеми є реакція жителів Єлисаветграда на факт початку війни, що розглядалося в одній із наших попередніх публікацій [24]. У пропонованому дослідженні шляхом аналізу публікацій єлисаветградської газети «Голос Юга» спробуємо показати трагедію командувача 2-ї російської армії генерала від кавалерії Олександра Васильовича Самсонова, життя і військова служба якого були тісно пов'язані з історією Єлисаветграда та Єлисаветградського повіту, а відповідно, його смерть справила непересічне враження на єлисаветградців.

Аналіз останніх досліджень щодо окресленої проблеми засвідчує, що вона не була предметом окремого наукового дослідження. При цьому маємо констатувати, що історична наука налічує ряд узагальнюючих наукових праць стосовно трагічної загибелі у Східній Пруссії частини 2-ї російської армії та її командувача О.В. Самсонова у серпні 1914 року. А також наголосимо, що наукове осягнення цієї події було започатковане ще 1916 року [14] та продовжилося і в 1920-х [2; 10], і в 1930-х [3; 7], і в 1940-х роках [26]. Історія загибелі 2-ї російської армії залишається актуальною для вивчення і нині. Фактам щодо загибелі командарма О.В. Самсонова, пошукам його тіла та доправлення останків на Батьківщину присвячено лише кілька наукових розвідок К.В. Шляхового [27; 28], а також окреме історико-документальне видання «Генерал Самсонов: возвращение: материалы к биографии», упорядковане О.В. Чудновим [6]. Зазначене дозволяє констатувати, що пропонується розвідка є актуальною.

Мета дослідження – показати сприйняття трагічної новини про загибель генерала Самсонова земляками в Єлисаветграді, а також показати ставлення містян до повернення останків командарма на Батьківщину з погляду повсякденного життя міста і містян в роки війни.

Джерельна база статті охоплює матеріали щодо загибелі [11; 13; 16; 17; 18], пошуків тіла [20; 21] та перевезення останків О.В. Самсонова на Батьківщину [19; 22], що публікувалися в єлисаветградській газеті «Голос Юга» у 1914–1915 роках. Деякі важливі моменти у статті підсилено записами з метричної книги церкви Єлисаветградського кавалерійського училища [8] та з метричної книги Іоакимо-Аннинської церкви с. Якимівки [9], в якому генерал знайшов останній прихисток.

Виклад основного матеріалу дослідження розпочнемо з короткої біографічної довідки про О.В. Самсонова, у якій також покажемо

його місце в історії Єлисаветграда. Отже, майбутній генерал народився 2 лютого 1859 року¹ в родині відставного військового Василя Васильовича Самсонова та його дружини Надії Єгорівни. Його батько був потомственным дворянином, мав земельну власність (228 десятин) в селі Андріївці Якимівської волості Єлисаветградського повіту Херсонської губернії. Відомо, що В.В. Самсонов був гласним Єлисаветградського повітового земства у 1871–1874, 1874–1877, 1877–1880 роках та дільничним мировим суддею у 1874–1877 та 1880–1883 роках [27, с. 196]. Мати – Надія Єгорівна, володіла 1 816 десятинами землі в с. Надеждиному Верхньодніпровського повіту Катеринославської губернії та 816 десятинами в селі Єгорівці² тієї ж Якимівської волості. Точне місце народження О.В. Самсонова сьогодні не встановлено.

Загальну освіту Олександр Васильович здобув у Володимирівській військовій гімназії у Києві. 19 серпня 1875 року вступив на навчання до Миколаївського кавалерійського училища в Санкт-Петербурзі, яке закінчив за два роки. Військову кар'єру розпочав 10 червня 1877 р. корнетом 12-го Охтирського гусарського полку. У 1877–1878 рр. брав участь у російсько-турецькій війні. Показав себе хоробрим офіцером, за що 31 грудня 1878 р. був удостоєний ордена Святої Анни 4-го ступеня з написом «За храбрость» [6, с. 66].

8 жовтня 1880 року О.В. Самсонов став слухачем Миколаївської академії Генерального штабу, яку закінчив 25 березня 1884 року [6, с. 67]. З 1884 по 1896 рік служив на різних штабних та командирських посадах у військах Кавказького та Варшавського військових округів. За цей час пройшов шлях офіцера від штаб-ротмістра до полковника [23, с. 94].

25 липня 1896 року полковник О.В. Самсонов був призначений начальником Єлисаветградського юнкерського кавалерійського училища, яке очолював до 15 березня 1904 року [6, с. 69–70]. За період його управління навчальним закладом в училищі відбулися знакові зміни в організації його роботи, було покращено систему викладання та виховання юнкерів. Як наслідок, 5 липня 1902 року заклад було перетворено на Єлисаветградське кавалерійське училище. Фактично це стало підвищенням його статусу. Навчальний

¹ Усі дати до календарної реформи 1918 року наведені в дослідженні за старим стилем.

² Нині село Нововознесенка Новоукраїнського району Кіровоградської області (за адміністративним діленням 2020 року).

зклад почав готувати фахівців для армійських кавалерійських частин за програмою військових училищ з 2-річним строком навчання. Усі, хто вступили на навчання 1902 року, через два роки випускалися на службу не естандарт-юнкерами³, як це було раніше, а в чині корнета⁴ [15, с. 89–90]. Сам же О.В. Самсонов 14 квітня 1902 року отримав чин генерал-майора, а 14 листопада того ж року був призначений начальником гарнізону м. Єлисаветграда [6, с. 70].

Крім військової служби, проживаючи у Єлисаветграді, О.В. Самсонов займався ще й громадською діяльністю. Він був гласним Єлисаветградського повітового земства, тісно співпрацював з Єлисаветградським міським комітетом Міжнародного товариства Червоного Хреста та міським благодійним товариством [27, с. 197; 12, с. 89]. Благодійністю займалася і його дружина – Катерина Олександрівна Самсонова (в дівоцтві Писарева), з якою Олександр Васильович повінчався у Єлисаветграді 4 жовтня 1898 року [8]. Ймовірно, що у Єлисаветграді народилися і їхні діти – син Володимир (24. 07. 1899) та донька Віра (04. 08. 1902). На наше припущення вказують їхні дати народження, які є в межах проживання і служби О.В. Самсонова у місті.

Генерал користувався великою повагою єлисаветградців. Про це свідчить репортаж про пишні проводи, які йому влаштувала громадськість міста 30 березня 1904 року, коли О.В. Самсонов із залізничного вокзалу відправлявся за призначенням в діючу армію на Далекий схід, де вже більше місяця тривала російсько-японська війна. Провести генерала на фронт прийшли не лише перші особи міста, а сотні простих його мешканців [12, с. 90–91].

У ході російсько-японської війни 1904–1905 рр. О.В. Самсонов на чолі Уссурійської кінної бригади відзначився в боях під Вафангоу (17.05. та 01–02.06.1904), під Гайджоу (26.06.1904), під Ташіцяо (10–11.07.1904) та поблизу Ляояна (17–21.08.1904). 2 вересня 1904 року О.В. Самсонов був призначений командувачем Сибірської козацької дивізії, на чолі якої брав участь у битвах на р. Шахе (22.09.–04.10.1904), біля с. Сандепу (12–15.01.1905) та під Мукденом (06–25.02.1905) [27, с. 197–198].

За вдале командування очолюваними частинами і хоробрість, продемонстровану під час війни,

О.В. Самсонов був удостоєний орденів Святого Станіслава 1-го ступеня з мечами (18.11.1904), Святої Анни 1-го ступеня з мечами (31.03.1905), Святого Георгія 4-го ступеня (06.12.1906) та нагороджений золотою зброєю з написом «*За храбрость*» (20.12.1904), а також йому було присвоєно чин генерал-лейтенанта (31.03.1905) [27, с. 199; 6, с. 70–72; 23, с. 94].

По закінченню російсько-японської війни 24 вересня 1905 року генерал-лейтенант О.В. Самсонов був призначений начальником штабу Варшавського військового округу. З 3 квітня 1907 року був наказним отаманом Донського козацького війська, а 17 березня 1909 року – обійняв посаду генерал-губернатора Туркестану, командувача Туркестанського військового округу та наказного отамана Семиріченського козацького війська. 6 грудня 1910 року О.В. Самсонову було присвоєно чин генерала від кавалерії [23, с. 94].

На початку Першої світової війни 19 липня 1914 року генерал О.В. Самсонов був призначений командувачем 2-ї російської армії Північно-Західного фронту, яку він прийняв на марші. Армії було поставлено завдання прорватися у Східну Пруссію. У ході Східно-Пруської операції частини армії (XIII і XV корпуси та 2-а піхотна дивізія) після стрімкого наступу у середині серпня 1914 року потрапили в оточення в лісах на схід від містечка Танненберг. В оточенні опинився і командувач армії. Глибоко переживаючи невдачу, генерал О.В. Самсонов 17 серпня 1914 року застрелився [27, с. 200]. За іншою версією, загинув під час виходу з оточення, потрапивши під артилерійський обстріл противника [13]. Смерть генерала О.В. Самсонова стала потрясінням не лише для армії, а й для всієї держави. Про його загибель писали більшість періодичних видань імперії.

Писала про трагічну загибель генерала О.В. Самсонова і єлисаветградська газета «Голос Юга». Повідомлення про його смерть було опубліковане 20 серпня 1914 року. У ньому йшлося: «Єлисаветградская земская управа доводит до всеобщего сведения, что в среду, 20 августа, в 2 часа дня, в местном соборе будет отслужена панихида по героически павшем в бою генерале от кавалерии Александре Васильевиче Самсонове, бывшем земском и местном землевладельце» [18]. Сама ж новина надійшла в місто телеграфом за день до того [25, с. 3]. Для багатьох містян це повідомлення стало найстрашнішою новиною від початку війни, а тому панахида в соборі 20 серпня відбулася «при большом стечении молящихся» [18, с. 3].

³ Естандарт-юнкер – військове звання в кавалерійських частинах Російської імператорської армії, що відповідало чину підпрапорщика.

⁴ Корнет – молодший офіцерський чин в кавалерійських частинах Російської імператорської армії.

21 серпня газета розмістила статтю Г. Тушовського «Генерал от кавалерии А.В. Самсонов» [25, с. 3], у якій автор представив біографічну розповідь про загиблого, акцентувавши увагу на тому, як складалася його військова кар'єра. Наприкінці повідомлення дописувач нічого конкретного не сказав про обставини смерті Олександра Васильовича, обмежившись фразою, що «он пал одной из первых жертв военной борьбы за мир и культуру».

23 серпня «Голос Юга» передрукувала спогади про генерала військового журналіста В.І. Немировича-Данченка, які до того розмістила газета «Русское слово» [5]. Це враження автора спогадів про його зустрічі з О.В. Самсоновим під час російсько-японської війни. Матеріал також не містить ніяких подробиць щодо загибелі командувача 2-ї армії. Автор лише пафосно підсумовує, що «Самсоновы не умирают, они с житейской яви переходят на страницы истории». Подібні до цих і враження про генерала ще одного його знайомого – І.Ф. Полякова (банківського працівника, який мешкав у Єлисаветграді), короткі спогади якого газета опублікувала 24 серпня [4].

За умови відсутності подробиць та невідомої причини смерті О.В. Самсонова містом почали циркулювати різні чутки про обставини смерті генерала, часто протилежного змісту, а то і просто неймовірні. Дехто, навіть, стверджував, що О.В. Самсонов живий, що він потрапив у полон, що перебуває в одній із німецьких фортець, що як тільки може приховує своє ім'я та військовий чин. Також циркулював слух, що нібито знайшлася якась сестра милосердя, яка особисто бачила генерала в полоні і навіть доглядала за ним, коли той хворів [14, с. 383–384].

Намагаючись реагувати на плітки, а також тримаючи руку на пульсі подій, редакція газети 29 серпня передрукувала з видання «Биржевые ведомости» матеріал про те, як загинув генерал Самсонов [13]. У публікації не вказаний автор, матеріал поданий від невідомого очевидця (його в повідомленні просто позначено латинською літерою N), який розповів, що генерал загинув під час ворожого артилерійського обстрілу від снаряда, що розірвався поряд з ним. З часом цю ж саму версію загибелі генерала повідомив ще один очевидець (невідомий «русский офицер»), розповідь якого «Голос Юга» розмістила 6 вересня 1914 року [11]. Це дещо пригальмувало поширення чуток, але не ліквідувало їх.

Рідні генерала і передусім дружина не вірили, що О.В. Самсонов загинув, але в списках полонених, отриманих з офіційних джерел, він не зна-

чився. К.О. Самсонова звернулася до О.І. Гучкова (колишнього голови Держдуми) з проханням розпочати пошуки генерала. Останній погодився це зробити і особисто взяв участь у пошуках командувача, виїхавши на територію Східної Пруссії. Пошуки О.І. Гучкова восени 1914 року успіхом не увінчалися, він повернувся до Санкт-Петербурга без очікуваного результату. Про це «Голос Юга» написала у випусках за 13 та 19 вересня 1914 року [21], що своєю чергою спровокувало у місті нову хвилю чуток.

Після цього за пошуки О.В. Самсонова взялася його дружина, яка домоглася дозволу виїхати до Німеччини, заручившись підтримкою та сприянням Міжнародного товариства Червоного Хреста [27, с. 200].

У серпні 1915 року Катерина Олександрівна за аналітичними розрахунками О.І. Гучкова натрапила на слід свого чоловіка в околицях містечка Гросс-Півніц. Вдова у супроводі німецького офіцера кілька днів опитувала місцеве населення і їй все ж вдалося виявити поховання. Могилу показав чоловік, який брав участь у похованні генерала. Ідентифікаційними речами виступили мундир з червоною підкладкою (генеральський) та золотий медальйон О.В. Самсонова з вмонтованим фото дружини і дітей, на якому значився напис «Помни о нас» [27, с. 201; 20]. Після цього К.О. Самсонова зайнялася організацією перевезення та поховання останків чоловіка на Батьківщину. Шлях О.В. Самсонова додому проліг через Берлін – Стокгольм – Петроград – Єлисаветград. Перевезення тривало з 3 по 21 листопада 1915 року. 21 листопада о 15 годині потяг зі спеціальним траурним вагоном прибув до Єлисаветграда. На залізничному вокзалі впродовж п'яти годин відбувалося прощання з героєм боїв у Східній Пруссії. Провести в засвіти генерала від кавалерії Олександра Васильовича Самсонова прийшли перші особи міста, майже усі військові, які на той час перебували у Єлисаветграді, викладачі та юнкери Єлисаветградського кавалерійського училища, а також сотні містян. Подробиці пошуків останків генерала влітку 1915 року в Східній Пруссії, перевезення його на Батьківщину та церемонію прощання у Єлисаветграді детально описали кореспонденти газети «Голос Юга» у листопадових випусках 1915 року [19; 20; 21; 22].

22 листопада 1915 року траурна процесія вирушила до станції Плетений Ташлик, а далі кінними повозками до села Якимівка, де генерал О.В. Самсонов був похований у родинній усипальні. Поховання відбулося 23 листопада. Про це свідчить

відповідний запис у метричній книзі церкви с. Якимівки. Цього дня з поміткою «1914» було зроблено запис: «Землевладелец деревни Егоровки Генерал от кавалерии Александр Васильевич Самсонов убит на войне в Восточной Пруссии. Погребен в церковной ограде Иоакимо-Аннинской церкви села Якимовки, в фамильном склепе» [9]. Службу під час відспівування правили аж три священнослужителі – священник с. Якимівки Іван Суровцев, священник с. Тимофіївки Андрій Боярський та священник с. Кагарлик Михайло Соболев. Це свідчить про велику вагу події для Єлисаветградського повіту.

На жаль, могила генерала О.В. Самсонова не зберіглася. Вона була пограбована та сплюндрована уже за часів радянської влади в краї. Це сталося 13 листопада 1929 року. Місцеві чиновники

з «боротьби з культом» відкрили склеп і вилучили з поховання 11,5 кг срібла, які відразу ж здали до Державного банку, отримавши 392 крб 36 коп. [1]. Тоді ж було зруйновано склеп.

Висновки. Як бачимо з повідомлень газети «Голос Юга», трагедія генерала О.В. Самсонова, пошуки його тіла та доправлення останків на Батьківщину широко представлені на шпальтах видання. Всього газета по темі О.В. Самсонова у 1914–1915 рр. представила читачам 12 повідомлень та статей. Аналіз публікацій дозволяє уявити масштаб трагедії О.В. Самсонова та його родини, простежити ставлення до неї жителів Єлисаветграда та Єлисаветградського повіту. Також порушена проблема дозволяє краще зрозуміти повсякденне життя міста і його мешканців.

Список літератури:

1. Акт про вилучення коштовностей [зі склепу Самсонова]. 13.11.1929 р. *Державний архів Кіровоградської області (далі – ДАКО)*. – Ф. Р. 250. Оп.1.Спр.1537. Арк.31.
2. Вацетис И.И. Боевые действия в Восточной Пруссии в июле, августе и начале сентября 1914 г.: стратегический очерк. Действия 1-й и 2-й русских армий и 8-й немецкой армии. Москва : Высш. воен. ред. совет, 1923. 104 с.
3. Вацетис И.И. Танненберг. Разгром 2-й русской армии генерала Самсонова. Москва : Литогр. Н.К.В.М им. К. Ворошилова, 1932. 51 с.
4. Воспоминания об А.В. Самсонове. *Голос Юга*. 1914. 24 августа. С. 3.
5. Газетный день об А.В. Самсонове. *Голос Юга*. 1914. 23 августа. С. 3.
6. Генерал Александр Самсонов: возвращение: материалы к биографии / [сост. А. В. Чуднов]. Кировоград : Имэкс-ЛТД, 2011. 196 с.
7. Евсеев Н. Ф. Августовское сражение 2-й русской армии в Восточной Пруссии (Танненберг) в 1914 г. Москва : Госвоениздат, 1936. 307 с.
8. Запись о браке Александры Васильевны Самсоновой и Екатерины Александровны Писаревой. *ДАКО*. Ф. 721. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 15 зв.–16.
9. Запись о погребении А. В. Самсонова в ограде Иоакимо-Аннинской церкви села Якимовки Єлисаветградского уезда Херсонской губернии. *ДАКО*. Ф. 112. Оп. 2. Спр. 10. Арк. 93 зв. – 94.
10. Иссерсон Г. С. Канны Мировой войны (гибель армии Самсонова). Москва : Госвоениздат, 1926. 134 с.
11. К гибели генерала Самсонова. *Голос Юга*. 1914. 6 сентября. С. 3.
12. Кавалерія: від Єлисаветградського офіцерського кавалерійського училища до Української кіннотної школи ім. Будьонного (1850-і – 1930-і рр.): Книга-альбом / Автор тексту С.І. Шевченко; підбір фотознімків, додаткових, архівних, картографічних матеріалів О.В. Чуднов. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2015. 232 с.
13. Как погиб генерал Самсонов (Рассказ участника боя). *Голос Юга*. 1914. 29 августа. С. 3.
14. Мустафин В.А. Александр Васильевич Самсонов (15 августа 1914 года). *Исторический вестник*. 1916. № 9. С. 383–405.
15. Незабываемое прошлое Славной Юной школы. 1865–1965. Исторический очерк Єлисаветградского кавалерийского училища с воспоминаниями питомцев школы к столетию со дня основания училища / Под ред. С.Н. Ряснянского. Нью-Йорк: Издание Объединения бывших юнкеров Єлисаветградского кавалерийского училища, 1965. 239 с.
16. Павший в бою генерал А.В. Самсонов. *Голос Юга*. 1914. 31 августа. С. 3.
17. Панихида в Соборе. *Голос Юга*. 1914. 29 августа. С. 3.
18. Панихида по А.В. Самсонову. *Голос Юга*. 1914. 20 августа. С. 3.
19. Прибытие тела генерала А. В. Самсонова. *Голос Юга*. 1915. 21 ноября. С. 3.
20. Розыск могилы А.В. Самсонова. *Голос Юга*. 1915. 24 ноября. С. 3.
21. Розыски тела Самсонова. *Голос Юга*. 1914. 13 сентября. С. 3.
22. Серебрянный М. У гроба. *Голос Юга*. 1915. 22 ноября. С. 3.

23. Список генералам по старшинству. Часть I, II и III. Сочинен по 1-е января 1913 года. Санкт-Петербург : Военная типография, 1913. 1041 с.

24. Тимошенко В.Л. Початок Першої світової війни у сприйнятті жителів Єлисаветграда. *Наукові записки. Серія: Історичні науки*. Випуск 25. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2019. С. 202–209.

25. Тушеновский Г. Генерал от кавалерии А.В. Самсонов. *Голос Юга*. 1914. 21 августа. С. 3.

26. Хромов Ф.А. Восточно-Прусская операция 1914 года. Оперативно-стратегический очерк. Москва : Военидат, 1940. 112 с.

27. Шляховий К.В. Генерал О.В. Самсонов. Від Танненберга до Якимівки. *Проблеми історії України XIX – початку XX століття*. 2002. № 4. С. 196–202.

28. Шляховий К.В. Єлисаветградське юнкерське кавалерійське училище. *Матеріали обласної науково-практичної історико-краєзнавчої конференції «Культурно-освітні процеси краю у XIX столітті»*. Кіровоград, 2002. С. 56–63.

Chorny O.V., Tymoshenko V.L. THE DEATH AND WAY TO THE HOMELAND GENERAL O. V. SAMSONOV IN THE REPORTS OF THE YELYSAVETGRAD NEWSPAPER “VOICE OF THE SOUTH” 1914–1915

The commander of the Second Russian Army, General of the cavalry O.V. Samsonov one of the famous figures in the history of the First World War. A lot of scientific, popular and documentary researches are devoted to him. The vision of the general embodied in the fine arts and fiction. For many, he became a symbol of the beginning of the decision of the Russian Empire. Today, his life and military service are still relevant to historical science, so clean and for local studios. In the history of Yelisavetgrad and Yelisavetgrad district O.V. Samsonov is quite an iconic figure. In 1896–1904, he was the beginning of the Yelisavetgrad Cavalry School, where it became one of the leading military educational institutions of the state. In 1902–1904, he headed the garrison of the city. During 1896–1904, he was a member of the Yelisavetgrad county council. Respect for him is added by the fact that his service before the First World War was appointed to the post of Turkestan Governor-General. The general's brilliant career ended in tragedy in East Prussia in August 1914, where the part Second Russian Army, which he commanded, destroyed by the enemy. The defeat of the army led to the suicide of its commander.

The news about Samsonov's death was a real shock for the residents of the Yelisavetgrad and the county. Newspaper “Voice of the South” actively publishes materials about the tragic death of the general, about the search for his body, about the transportation of the remains to the homeland, about the promotion of compatriot at the railway station in Yelisavetgrad. The proposed research is devoted to the history of publication these materials and perception of tragedy by the people of Yelisavetgrad. The article based on materials that published in the “Voice of the South” in 1914–1915.

Key words: O.V. Samsonov, general, First World War, tragedy, newspaper, publication, “Voice of the South”.